

הסדרי טיעון בצל פרשת לחיאני

לפני מספר ימים התקבל פסק הדין הנוגע לערעורה של הפרקליטות במקרהו של ראש עיריית בת ים לשעבר, שלומי לחיאני. מן הפסיקה עולה כי בית המשפט המחוזי בתל אביב החליט להחמיר את גזר הדין שבמסגרת הסדר הטיעון, מ-6 חודשי עבודות שירות ל-8 חודשי מאסר בפועל. הפרשה מספקת הזדמנות לבחון את תחום הסדרי טיעון על יתרונותיהם וחסרונותיהם, ואת הביקורת הציבורית עליהם.

פרשת שלומי לחיאני

שלומי לחיאני שימש כראש עיריית בת ים בין השנים 2003 ל-2014, וצבר מוניטין כמי שקידם רבות את איכות החיים של תושבי העיר ואת תדמיתה. יחד עם זאת, בשנת 2009 נעצר לחיאני על ידי המשטרה אשר המליצה להעמידו לדין בגין מספר עבירות, ביניהן מרמה והפרת אמונים, הלבנת הון ושחחד. בתחילה כפר לחיאני באשמה ובשנת 2013 אף זכה בפעם ה-3 במרוץ לראשות העיר, אף שכעבור כשנה הושעה מתפקידו המוניציפאליים והציבוריים.

הסדר הטיעון עם לחיאני

כאמור, לחיאני כפר בתחילה בהאשמות ולאורך שנים ניהל מאבק ממושך, תוך העלאת טענות כי מערכת החוק מתנכלת לו וכי בבסיס ההאשמות מצוי זדון פוליטי. הפרקליטות מצידה הגישה כתב אישום שכלל שתי עבירות שוחד וכן עבירות מרמה והפרת אמונים. ואולם, לבסוף חתמו הצדדים על הסדר טיעון, ממנו הופחתו עבירות השוחד שנחשבות חמורות במיוחד, ונותרו על כן 3 עבירות מרמה והפרת אמונים. בהתאם לכך גזר שופט השלום על לחיאני 6 חודשי מאסר שיעשו במסגרת עבודות שירות, וכן קנס על סך רבע מליון שקלים.

מהו הסדר טיעון?

הסדרי טיעון מהווים חלק מהמשפט הישראלי מאז תחילת שנות ה-70. מדובר בהסכמים בין הנאשמים לתביעה (כלומר הפרקליטות), שבהם מוותרת האחרונה על האשמה אחת או יותר, מקלה באישומים או דורשת ענישה מופחתת יחסית. הנאשם מצידו מודה בעובדות שיובילו להרשעתו. מדובר בכלי משפטי מקובל המספק לשני הצדדים מספר יתרונות: מבחינת התובעת והציבור בכללותו, מובטח כי הנאשם אכן יורשע בעבירות אף אם הראיות כנגדו חלשות יחסית, ומעבר לכך קיים בהליך זה חיסכון בעלויות, בזמן ובכוח אדם. גם מבחינת הנאשם קיים חיסכון בזמן והימנעות מסחיבת התיק הכרוכה בעינוי דין, כמובן לצד הפחתה באישומים או בענישה.

הבעיות בהסדרי הטיעון

לצד היתרונות המהותיים שמספקים הסדרי טיעון הם אינם חפים מחסרונות. לדוגמה, מאחר שהמדינה מרוויחה וחוסכת באמצעות הסדרים אלו, ייתכנו מקרים בהם הפרקליטות תמהר להגיע להסדר ותסתפק בעונשים קלים שאינם משקפים את חומרת העבירות בפועל. מאידך, ייתכן מצב בו נאשם חף מפשע החושש מהרשעה חמורה במשפט, יחתום על הסדר טיעון מקל ולמעשה יודה בעבירות שלא ביצע כדי להימנע מעונש כבד. מעבר לכך, יש הגורסים כי קיימים הבדלים בין הסדרי הטיעון שמוצעים לנאשמים בהתאם למעמדם. זאת מאחר שלרשות נאשמים בעלי ממון או מעמד ציבורי עומדים כלים המקשים על הרשעה, ולכן במקרים אלו עשויה הפרקליטות להציע הסדר טיעון קל יותר וביתר מהירות.

תמיכה בהסדר של לחיאני

כאמור, מהסדר הטיעון שהושג עם ראש עיריית בת ים לשעבר הופחת האישום בעבירות שוחד, ונותרו 3 עבירות מרמה והפרת אמונים. המצדדים בהסדר גורסים כי מדובר בהצלחה המשקפת קו נמרץ ונחוש מצד הפרקליטות, גם כנגד בעלי אמצעים ומוניטין ציבורי. יתר על כן, הפרקליטות הצליחה להותיר על כנו את תיאור העובדות מכתב האישום המקורי, ממנו עולה התנהלות חמורה המשקפת יותר עבירת שוחד מאשר מרמה והפרת אמונים. לדידם, ההודאה בעובדות אלו במסגרת הסדר הטיעון סללה את הדרך להטלת קלון מטעם שופט השלום, והמשמעות היא כי לחיאני לא יוכל לעסוק בפעילות פוליטית במשך 7 שנים.

ביקורת ציבורית על ההסדר

לעומת קולות התומכים נשמעו גם לא מעט דברי ביקורת על הסדר הטיעון בעניינו של לחיאני. החשוב שבהם גורס, כי בתחילה החליטה הפרקליטות להגיש כתב אישום הכולל עבירות שוחד, שהינן חמורות בהרבה ומובילות לענישה כבדה. כלומר, ראשיה סברו כי מצויות בידיהם ראיות חזקות ומספקות להוכחת אשמתו. ואולם, מחיקתן של עבירות השוחד בלא דיון הוכחות מעידה לכאורה כי בפרקליטות לא היו משוכנעים בחוזק הראיות. במידה שהדבר נכון, המסקנה המתבקשת היא שהיו מי שנחפזו להגיש כתב אישום חמור בעניינו של לחיאני, בעוד שהספק צריך היה לפעול לטובתו. מטבע הדברים, התנהלות שכזו פוגעת באמון הציבור במערכת אכיפת החוק. מהצד השני, עולה החשש כי הפרקליטות התפשרה על הסדר מקל בעניינו של איש ציבור ידוע שלא ישלם על מלוא חומרת מעשיו, וגם כאן נפגע אמון הציבור במערכות האכיפה.

הסדרי טיעון ובית המשפט

כל הסדר טיעון חייב להיות מאושר על ידי בית המשפט, שמתפקידו לבחון את ההסדר ובסמכותו לדחותו או לאשרו, ולגזור את הדין תוך התחשבות בהסכמות שהושגו. נכון להיום, הגישה המנחה את המערכת המשפטית בכל הנוגע לבחינת הסדרי טיעון מכונה גישת האיזון. לפיה, על השופט לשקול האם מתקיים איזון בין האינטרס הציבורי ובין ההקלות מהן נהנה הנאשם, כולל בין היתר שיקולי התביעה, נסיבות הנאשם והמקרה, פערי הענישה, פגיעה בהרתעה וקיצור עינוי הדין. במקרהו של לחיאני החליט שופט השלום בני שגיאל לקבל את הסדר הטיעון, ובתוך כך בחר להתייחס למספר נסיבות שהקלו עם הנאשם. השופט ציין כי בסופו של דבר נאות לחיאני להודות כלל עם ועדה בפעולות המיוחסות לו והביע חרטה עליהן, ושהתרשם לטובה מעדויות שהובאו בפניו לגבי הישגיו כראש עיר ותרומתו לציבור.

סוף מעשה?

כאמור, הפרקליטות סברה כי העונש שהוטל על לחיאני אינו משקף את חומרת מעשיו, ולכן ערערה על החלטת שופט השלום לבית המשפט המחוזי בתל אביב. שלושת השופטים שדנו בערעור קבעו כי העובדות המתוארות בהסדר הטיעון מעלות פגיעה חמורה באמון הציבור, ומעידות על התעלמות מנורמות ומערכים חשובים של טוהר המידות בשירות הציבורי. לדידם, מהסדר הטיעון עולה כי עבירות הפרת אמונים במקרה זה הינן חמורות יחסית, ולמעשה גובלות בשוחד, ולכן הפכו את גזר הדין של שופט השלום והחמירוהו ל-8 חודשי מאסר בפועל. יש לציין כי פרקליטיו של לחיאני הודיעו כי יערערו על החלטת המחוזי לעליון, ועל אף שהסיכויים לכך אינם גבוהים נראה כי עדיין לא נאמרה המילה האחרונה בפרשה זו.